

Türkiye Limanları Covid-19 Ekonomik Etki Analizi (MAYIS 2020)

Önsöz

Dünya Sağlık Örgütü (WHO), COVID-19 salgını küresel pandemi olarak ilan etmesinden sonra dünya çapındaki gelişmeleri yayınladığı raporlar ile duyurmaya başladı. WHO, 1 Haziran 2020 tarihli 133. Raporunda dünya çapında COVID-19 pandemisinden etkilenen kişi sayısının 6 milyon kişiyi aştığı bildirildi. Vaka sayısı Mayıs başında yayınlanan 104. Raporda 3 milyon kişi olarak verilmişti. Kısaca bir ay içinde COVID-19 küresel salgınından dünya çapında etkilenen kişi sayısı iki katına çıkmıştır. Dünya Sağlık Örgütü'nün verilerine göre son bir ayda ölen kişi sayısı %71 artarak 371 bin kişiye ulaşmıştır. Bu veriler COVID-19 salgınının bir süre daha gündemimizden düşmeyeceğini ve hayatımızı etkilemeye devam edeceğini göstermektedir.

Dünya Sağlık Örgütü'nün direktifleri doğrultusunda Nisan ayı, ülkelerin karantina ve seyahat başta olmak üzere birçok sınırlamayı uygulamaya başladığı bir ay olmuştur. COVID-19 salgını kontrol altına almak amacı ile alınan tedbirler ülkelerin ekonomilerini ve dış ticaretlerini olumsuz etkilemeye başlamış, bu etkiler Mayıs ayından itibaren görülmeye başlamıştır. Ülkeler çalışanların, iş hayatının ve firmaların ekonomik kayıplarını azaltmak amacı ile önemli ölçüde bütçe ayırmışlar ve gerek firmalara gerekse çalışanlara destek programları başlatmışlardır. Bu kapsamda ülkeler ekonomik güçlerine bağlı olarak; firmalara finansal destek sağlamış, çalışma sürelerini yeniden düzenlemiş ve kısa süreli çalışmaya geçmiş, iş veya gelir kaybeden insanlara gelir desteği sağlamış, kira yardımı yapmış, parasal destek veya hizmet programları ile insanlara yardım etmiş, hasta çalışanlara gelir desteği sağlamış, öngörülemeyen bakım ihtiyaçları için yardım sağlamış, karantinaya alınan çalışanlara gelir desteği sağlamış, ekonomik nedenler ile işten çıkarmaya ilişkin önlemler almıştır (<https://oecd.github.io/OECD-covid-action-map/>).

Tedarik zincirinin önemli bir parçasını oluşturan limanlar; salgın, deprem, doğal afetler gibi geniş kesimlerin hayatını olumsuz etkileyen felaketlerde ulaşım kanallarının açık kalmasını sağlayarak belirleyici rol üstlenmektedir. Türkiye limanları bu süreçte faaliyetlerini kesintisiz sürdürerek COVID-19 pandemisinin ulaştırma sektörü ve dış ticaretimiz üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmak yönünde özveri ile büyük gayret göstermiştir.

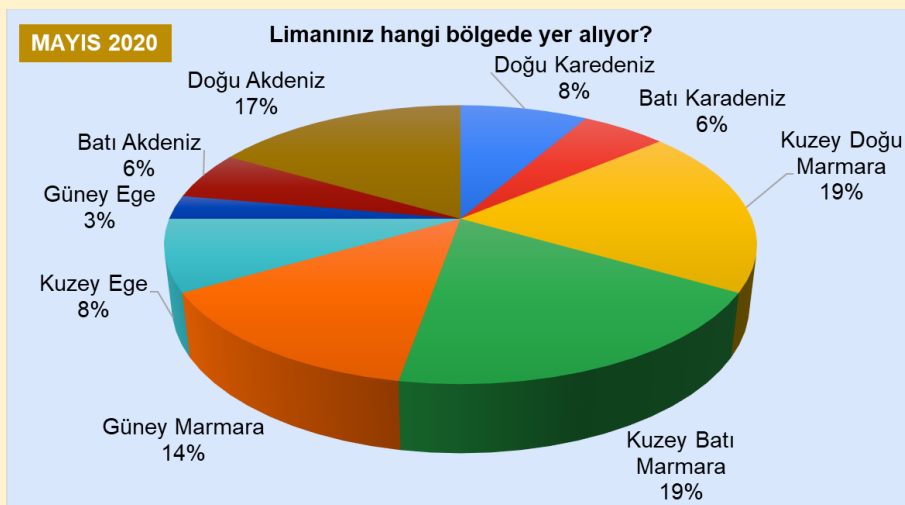
Türkiye Liman İşletmecileri Derneği (TÜRKLİM) COVID-19 salgınının Türkiye'deki liman operasyonlarına olan etkilerini birinci elden takip etmek, değişimleri somut olarak ortaya koymak, salgından dolayı ortaya çıkan değişimleri ve eğilimleri tespit etmek, bu değişimleri ve bulguları değerlendirerek liman yöneticileri için öneriler geliştirmek, sonuçlarını kamuoyu ve ilgili kurumlar ile paylaşmak amacı ile bir çalışma başlatmıştır.

TÜRKLİM danışmanlarından Dr. Ersel Zafer ORAL ve Dr. Soner ESMER tarafından yürütülen çalışmanın 2020 Aralık ayına kadar sürmesi planlanmıştır.

TÜRKLİM üyelerinin katılımı ile hazırlanan "Türkiye Limanları Ekonomik Etki Analizi" çalışmasının Mayıs ayı sonuçlarının değerlendirildiği bu çalışmaya katkı koyan tüm limanlarımıza teşekkürü bir borç biliriz.

Çalışmanın Arka Planı

COVID-19'un limanlarımıza olan etkisinin belirlenmesi amacı ile 7 adet çoktan seçmeli soru hazırlanmıştır. Sorular Google Forms'a yüklenmiş ve anket çalışması internet üzerinden Türkiye çapında faaliyet gösteren 68 TÜRKLİM üyesi limana gönderilmiştir. 1 – 8 Haziran 2020 tarihleri arasında uygulanan anketi 32 adet liman (%47,8) cevaplamıştır. Mayıs ayına ilişkin verilerin talep edildiği anket çalışmasını dolduran limanların coğrafi dağılımı Şekil 1'de gösterilmektedir.

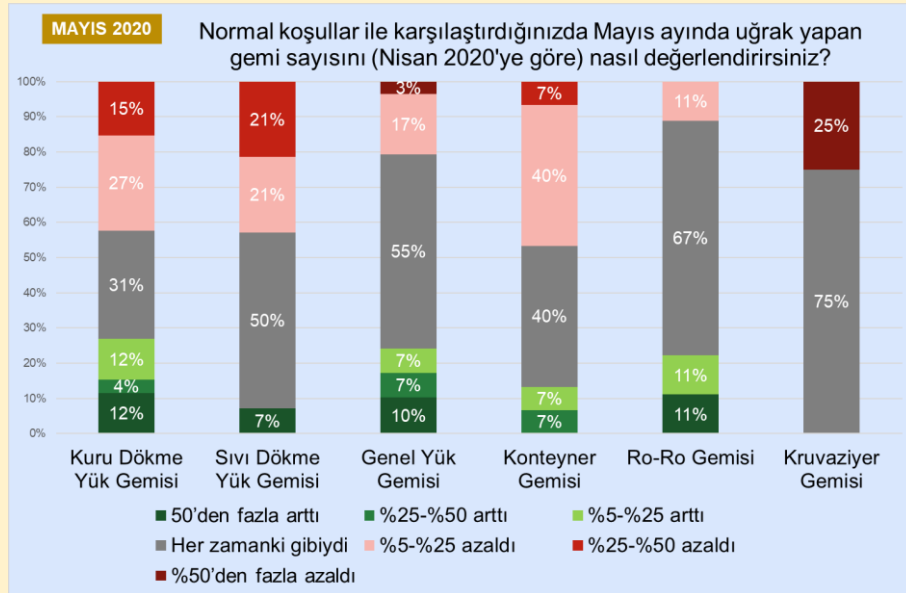

Şekil 1. Mayıs ayı araştırmasına katılan limanların coğrafi dağılımı.

COVID-19 Nedeniyle Limanlarımıza Uğrak Yapan Gemi Sayısındaki Değişim

Ankete katılan limanlardan COVID-19 pandemisinin limanlar üzerindeki etkisini değerlendirirken bir önceki ayı baz almaları istenmiştir. COVID-19 nedeniyle Mayıs ayı itibarı ile bir önceki aya oranla limanlarımıza uğrak yapan gemi sayısındaki değişim değerlendirildiğinde en belirgin sonuç Nisan ayındaki mevcut durumun devam ettiğinin teyit edilmesi olmuştur. Tüm limanlarda, bir önceki aya oranla artış veya azalış olmadığını, dolayısı ile Nisan ayındaki mevcut durumun devam ettiğini ifade eden “her zamanki gibiydi” ifadesi en yüksek oranla ilk sırada yer almıştır. (Kruvaziyer gemilerine hizmet veren limanlardan %75’i, Ro-Ro terminallerinden %67’si, genel yük terminallerinin %55’i, sıvı dökme yük terminallerinin %50’si, konteyner terminallerinin %40’ı ve kuru dökme yük terminallerinin %31’i bu cevabı vermiştir.)

Ankete katılan limanlar içinde Nisan ayına göre limanlarına uğrak yapan kruvaziyer gemilerinde “%50’den fazla düşüş” olduğunu ifade eden kruvaziyer liman oranı %25, genel yük gemilerinde “%50’den fazla düşüş” olduğunu beyan eden genel yük limanı oranı ise %3’dür.

Şekil 2. Mayıs ayı itibarı ile limanlarımıza uğrak yapan gemi adetlerindeki değişim.

Anketi cevaplayan limanlar içinde bir önceki aya oranla gemi uğrak sayılarında “%25 ila %50 arasında azalma” olduğunu beyan eden limanların oranı, sıvı dökme yük gemileri için %21, kuru dökme yük gemileri için %15, konteyner gemileri için %7’dir. Gemi uğrak sayılarında “%5 ila %25 arasında azalma” olduğunu beyan eden limanların oranı ise konteyner gemileri için

%40, kuru dökme yük gemileri için %27, sıvı dökme yük gemileri için %21, genel yük gemileri için %17 ve Ro-Ro gemileri için ise %11'dir.

Mayıs ayında ankete katılan limanlardan %12'si kuru dökme yük gemi uğraklarının, %11'i Ro-Ro gemi uğraklarının, %10'u genel yük gemi uğraklarının, %7'si ise sıvı dökme yük gemi uğraklarının limanlarında "%50 ve üzeri artış" gösterdiğini belirtmişlerdir. Limanların %7'si genel yük gemi uğrak adetlerinde, yine aynı oranla %7'si konteyner gemi uğraklarında, %4'ü ise kuru dökme yük gemi uğrak adetlerinde "%25 ila %50 arasında artış" olduğunu beyan etmiştir. Mayıs ayında ankete cevap veren limanların %12'si kuru dökme yük gemi uğraklarında, %11'i Ro-Ro gemi uğraklarında, %7'si ise konteyner ve genel yük gemi uğraklarında "%5 ila %25 arasında artış" olduğunu ifade etmiştir.

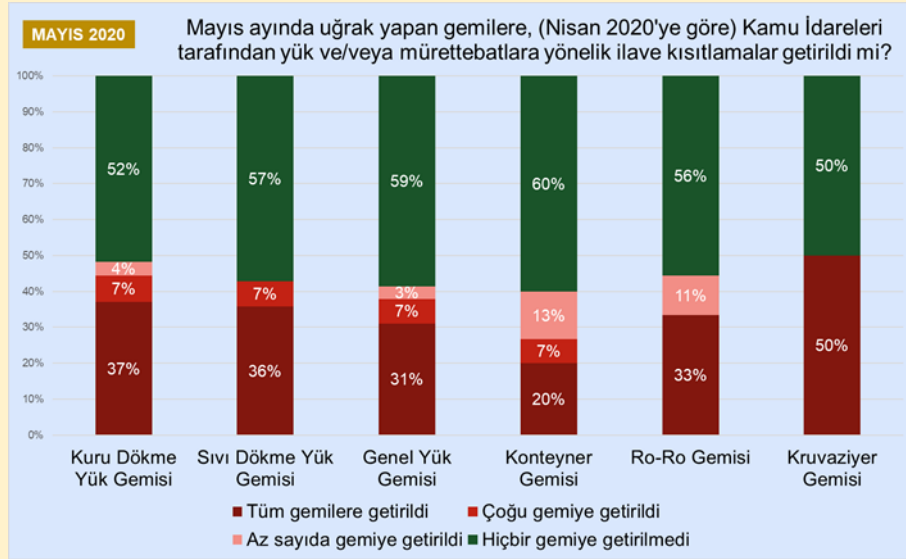
COVID-19'a Yönelik Kamu İdaresi Tarafından Alınan Tedbirler

Mayıs ayında COVID-19 salgınının tüm boyutları ile anlaşılmaya başlaması üzerine ülkeler denetimleri arttırmaya, yeni tedbirler almaya ve mevcut tedbirleri daha sıkı uygulamaya başlamışlardır. COVID-19 salgınına önlemeye yönelik benzer tedbirler ülkemizde de dünya ile eş zamanlı olarak uygulanmaya başlanmıştır. Bunun etkileri tüm sektörlerde olduğu gibi limanlarda da görülmeye başlamıştır.

Mayıs ayı itibarı ile bir önceki aya oranla kamu idareleri tarafından limanlarımıza uğrak yapan gemilere, yük ve mürettebata getirilen kısıtlarda azalma olmuştur. Ankete katılan limanlarımızdan kamu idareleri tarafından hiçbir gemiye kısıt getirilmediğini beyan eden liman oranı %50 - 60 arasında değişmektedir. Bu sonuç kontrollerin gevşetildiği anlamına gelmemektedir. Tam tersine, COVID-19 hakkındaki bilginin dünya çapında artması ile birlikte kısıtlamaların daha bilinçli uygulandığının bir göstergesidir.

Anketi cevaplayan limanlar içinde tüm gemilere kısıtlama getirildiğini ifade eden limanlar içerisinde ise ilk sırada (%50 oran ile) kruvaziyer gemilerine hizmet veren limanlar yer almaktadır. Bir önceki aya oranla kamu idareleri tarafından yük ve/veya mürettebata yönelik tüm gemilere ilave kısıtlamalar getirildiğini beyan eden limanların oranı ile çoğu gemiye ilave kısıtlamalar getirildiğini beyan eden limanların toplamı dikkate alındığında ilave kısıtlama oranı kruvaziyer gemiler için %50, kuru dökme yük gemileri için %44, Sıvı dökme yük gemileri için

%43, genel yük gemileri için %38, Ro-Ro gemileri için %33 ve konteyner gemileri için %27'dir (Şekil 3).

Şekil 3. Mayıs ayı itibarı ile limanlarımıza uğrak yapan gemilere kamu idareleri tarafından getirilen kısıtlar.

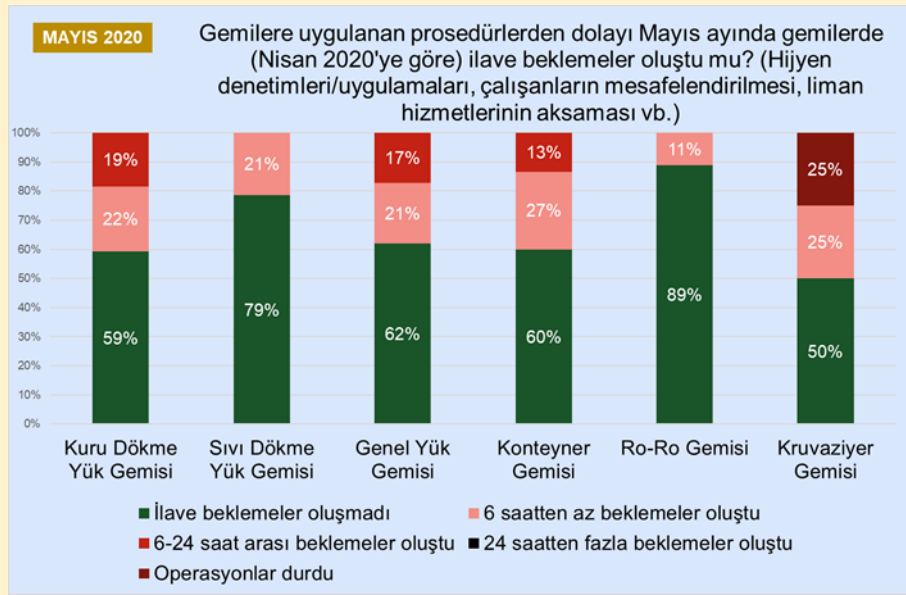
Limanlarında az sayıdaki gemiye kısıtlama getirildiğini beyan eden limanların oranı konteyner gemileri için %13, Ro-Ro gemileri için %11, kuru dökme yük gemileri için %4 ve genel yük gemileri için ise %3'tür.

COVID-19 Salgınına Yönelik Alınan Tedbirlerin Gemi Operasyonlarına Etkisi

Mayıs ayında Türkiye Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğü yayınladığı 444 Nolu sirküler ile "İçerisinde COVID-19 kesin veya olası vakası bulunan gemilere ve yabancı limandan gelerek bakım için tersanelere giriş yapan gemilere bakım öncesi dezenfeksiyon işleminin yapılması gerektiği" bildirilmiştir. Mayıs ayı itibarı ile limanlara uğrak yapan gemilerde ilaçlama ve dezenfeksiyon işlemleri yoğun olarak uygulanmaya başlamıştır.

COVID-19'a yönelik alınan tedbirler ve uygulanan denetimlerden kaynaklanan gemi hizmetlerinde ilave beklemlerin oluşması kaçınılmazdır. Buna rağmen ankete cevap veren limanlardan "ilave beklemler oluşmadı" diyen limanların oranı %50 ile %89 arasında değişmektedir. Bu sonuç kamu otoritelerinin süreçteki başarısını göstermektedir.

Alınan tedbirler nedeniyle operasyonların durduğunu ifade eden kruvaziyer limanlarının oranı ise %25'dir. Özellikle kruvaziyer gemilerinde ülkelerin sınırlarını kapatması, gemi hatlarının seferleri durdurması sektörü olumsuz etkilemiştir. Bunun dışında hiçbir limanda alınan tedbirler nedeniyle 24 saatten fazla operasyonlarda kesinti yaşanmamıştır. Ancak limanların bir bölümünde 6 saat ve üzeri beklemler yaşanmıştır. 6 saatten daha fazla bekleme oluştuğunu beyan eden limanların oranı kuru dökme yük gemileri için %19, genel yük gemileri için %17 ve konteyner gemileri için %13'tür (Şekil 4).

Şekil 4. Mayıs ayı itibarı ile COVID-19 nedeniyle limanlarda oluşan ilave beklemler.

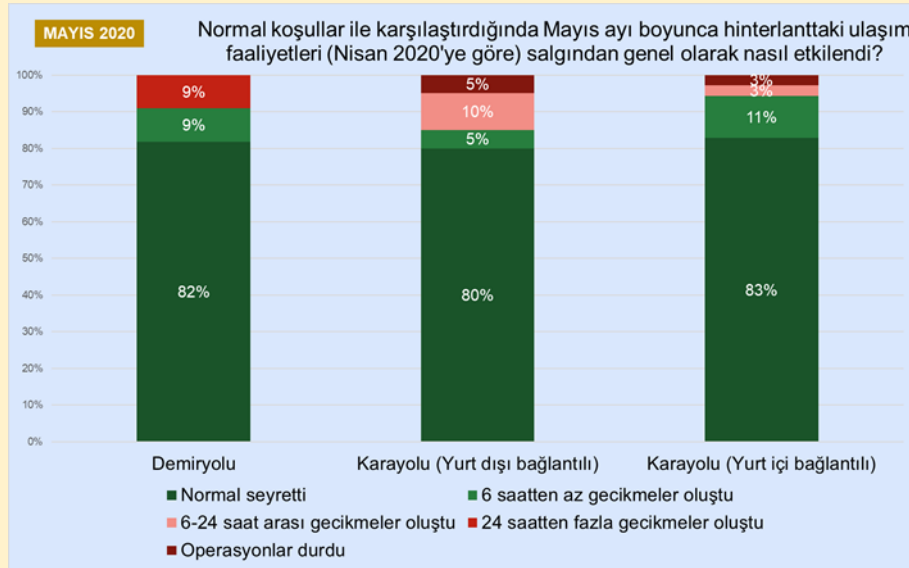
Alınan tedbirler nedeniyle limanlarda operasyon sürecinde ağırlıklı olarak yaşanan beklemler 6 saatten daha az olmuştur. Ankete katılan limanlardan 6 saatten daha az bekleme oluştuğunu beyan eden limanların oranı konteyner gemileri için %27, kruvaziyer gemileri için %25, kuru dökme yük gemileri için %22, sıvı dökme yük gemileri ve genel yük gemileri için %21 ve Ro-Ro gemileri için %11'dir.

COVID-19'un Liman Hinterlandındaki Taşımacılığa Etkisi

Limanlar karadan denize ve denizden karaya aktarma merkezleridir. Kara lojistiğindeki değişimler (demiryolu ve karayolu taşımacılığı) limanı doğrudan etkilemektedir. COVID-19 salgınında yurtiçi bağlantılı karayolu taşımacılığı faaliyetlerinin, limanlarını etkilemediğini ifade eden katılımcıların oranı %83'tür. Anketi değerlendiren limanlar içerisinde yurtdışı bağlantılı karayolu transit taşımacılığında değişiklik olmadığını, normal seyrettiğini ifade eden limanların

oranı %80, demiryolu taşımacılığının normal seyrettiğini ifade eden limanların oranı ise %82 olmuştur (Şekil 5).

Limanlarında COVID-19 nedeniyle 6 saatten daha az gecikmeler yaşandığını beyan eden limanların oranı yurtiçi bağlantılı karayolu taşımacılığı için %11, demiryolu taşımacılığı için %9, ve yurtdışı bağlantılı karayolu taşımacılığı için %5'tir.

Şekil 5. Mayıs ayı itibarı liman hinterlandındaki ulaşım modlarının (demiryolu, karayolu) COVID-19 salgınından etkilenme oranları.

Mayıs ayı için bir önceki aya oranla COVID-19'dan en yüksek oranda etkilenen liman bağlantılı taşımacılık türü, yurtdışı bağlantılı karayolu taşımacılığıdır. Ankete katılan limanların %5'i yurtdışı bağlantılı karayolu taşımacılığında operasyonların durduğunu ifade etmiştir. Benzer şekilde yurtiçi bağlantılı karayolu taşımacılığında operasyonların durduğunu beyan eden limanların oranı %3'tür.

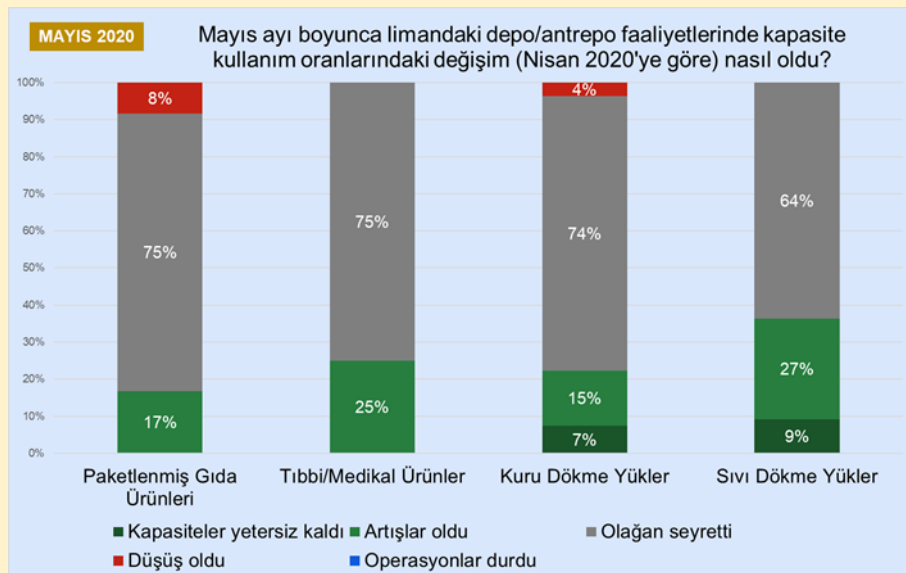
Demiryolu modunda ise operasyonların durduğunu beyan eden liman olmamıştır. Ancak demiryolu taşımacılığında 24 saatten fazla gecikmeler olduğunu beyan eden limanların oranı %9 olarak gerçekleşmiştir. Limanlarında 6 ila 24 saat arasında gecikme olduğunu ifade eden limanların oranı, yurtdışı bağlantılı karayolu taşımacılığında %10, yurtiçi bağlantılı karayolu taşımacılığında %3'tür.

COVID-19'un Liman Depo/Antrepo Faaliyetlerine Etkisi

Depoculuk faaliyetleri limanların temel fonksiyonları içerisinde yer almaktadır. Anketi cevaplayan limanlar içinde depo/antrepo faaliyetlerinin olağan seyrettiğini ifade eden liman oranı %64 ile %75 arasındadır. Kuru dökme yük limanlarında söz konusu oran %74, Sıvı dökme yük limanlarında ise %64'tür. Sıvı dökme yük limanlarının %9'u, kuru dökme yük limanlarının %7'si gelen yük hacmindeki artışa bağlı olarak depolama kapasitelerinin yetersiz kaldığına yönelik beyanda bulunmuştur.

Anketi cevaplayan limanlar içerisinde Mayıs ayında depolanan ürünlerde artış olduğunu beyan eden limanların oranı sıvı dökme yük için %27 ve kuru dökme yük için ise %15 olmuştur (Şekil 6). Yine Mayıs ayı itibarı ile limanlara gelen yükler bazında değerlendirildiğinde depolama ve antrepo faaliyetlerinde limanların %25'inde tıbbi ve medikal ürünlerde artış olduğu, %17'sinde paketlenmiş gıda ürünlerinde artış olduğu ifade edilmiştir.

Depolama ve antrepo faaliyetlerinde, araştırmaya katılan limanların %8'inde paketlenmiş gıda ürünlerinde, %3'ünde ise kuru dökme yükte azalışlar olmuştur. Depolama faaliyetlerinde tıbbi ve medikal ürünlerde limanlar mevcut durumlarını ya korumuş ya da söz konusu ürünlerin depolanmasında artış olmuştur.

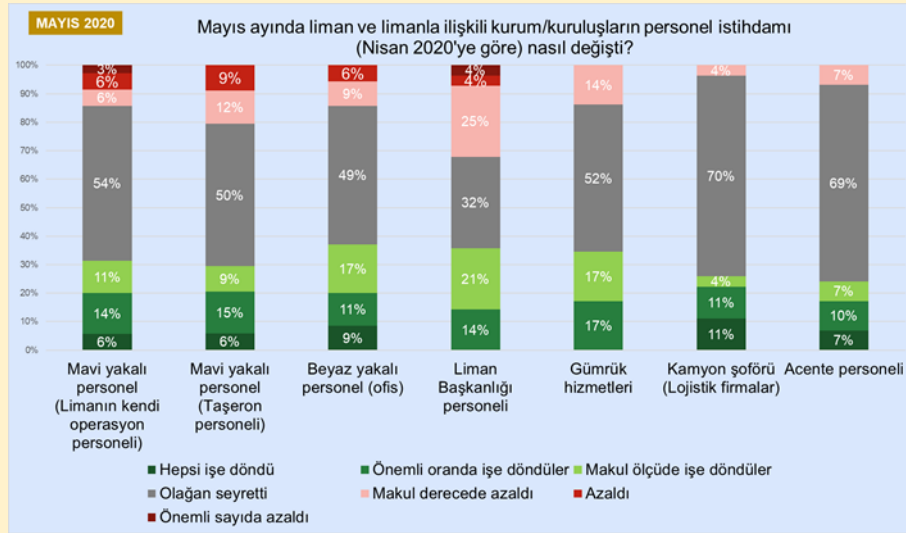
Şekil 6. Mayıs ayı itibarı seçilmiş bazı yük gruplarındaki değişim oranı.

COVID-19'un Liman İle İlişkili İstihdama Etkisi

COVID-19 salgınının en önemli etkilerinden birisi, istihdam politikalarındaki değişimdir. İş hacmindeki düşüş, geleceğe ilişkin belirsizlik, salgının küresel ölçekte kontrol edilmesinin uzun zaman alacağına ilişkin kaygılar şirketleri önlem almaya zorlamıştır.

Mayıs ayı için, ankete katılan limanların değerlendirmesine göre ankete katılan limanların %49'unda beyaz yakalı personel için istihdam rejiminde bir değişiklik olmamıştır. Mavi yakalılar açısından bakıldığında liman çalışanları için %54, limanlarda taşeron çalışanlar için %49 oranında istihdamın olağan seyrettiği ifade edilmiştir (Şekil 7).

Şekil 7. Mayıs ayı itibarı liman ile ilişkili personel rejimindeki değişimler.

Araştırmaya katılan limanların %9'unda beyaz yakalı çalışan istihdamında makul ölçüde azalma yaşandığı ifade edilmiştir. Ayrıca ankete katılan limanlardan %6'sı mavi yakalı liman çalışanları, %12'si mavi yakalı taşeron liman çalışanları sayılarında makul ölçüde azaldığını bildirmiştir. Limanların %25'i Liman Başkanlığı personelinin, %14'ü gümrük hizmetlerindeki istihdamın, %7'si acente personelinin, %4 ise lojistik firmalarda hizmet veren kamyon şoförlerinin sayılarında makul ölçüde azalma olduğunu belirtmiştir. Ankete katılan limanların %9'u mavi yakalı taşeron personeli, %6'sı beyaz yakalı personeli, yine %6'sı mavi yakalı liman personeli, %4'ü ise Liman Başkanlığı personeli sayısında azalma olduğunu beyan etmiştir. Limanların %4'ü Liman Başkanlığı personelinin, %3'ü ise mavi yakalı liman personeli sayısının önemli ölçüde azaldığını ifade etmişlerdir. Ancak fiilen limanda çalışan personel sayısındaki azalma

işten çıkarılma gibi algılanmamalıdır. Söz konusu personelin yıllık izinlerinin kullandırılması veya kronik rahatsızlıkları nedeniyle limanda bulunmaması azalmanın temel nedenleridir.

Mayıs ayı normal çalışma düzenlerine geri dönülmeye başlandığı bir ay olmuştur. Ankete katılan limanlardan %21'i Liman Başkanlığı personelinin, %17'si beyaz yakalı liman çalışanlarının ve yine %17'si gümrük hizmetlerinde çalışan personelin makul ölçüde işe döndüğünü beyan etmişlerdir.

Beyaz yakalı liman personelinin tamamının işlerine geri döndüğünü beyan eden limanların oranı %9'dur. Limanların %6'sı mavi yakalı (liman personeli ve taşeron) personelin hepsinin işe döndüğünü ifade etmiştir. Ankete katılan limanların %11'i lojistik firmalarda hizmet veren kamyon şoförlerinin, %7'si acente personelinin tamamının işlerine geri döndüğünü belirtmişlerdir.

Genel Değerlendirme

TÜRKLİM tarafından COVID-19'un limanlara etkisinin belirlenebilmesi amacı ile başlatılan bu çalışmada üçüncü ay tamamlanmıştır. Dünya ekonomisindeki olumlu veya olumsuz gelişmeler limanlara gecikmeli olarak yansımaktadır. Bu nedenle COVID-19'un limanlara olan etkisinin görülmesi biraz zaman alacaktır. Zira sürdürülen çalışma kesin sonuçlar vermesi açısından henüz başlangıç safhasındadır. Her ay tekrarlanacak bu çalışma ile aylar geçtikçe veri seti de daha anlamlı hale gelecek, aylar itibarı ile kıyaslama yapılabilecek, sonuçlar ve gidiş trendi zaman serisi olarak çıkarılabilecektir.

Yapılan çalışmalar ve beyanlar COVID-19 pandemisinin etkilerinin uzun döneme yayılacağını göstermektedir. Uzun dönemli etkilerin doğru analiz edilmesi ise ancak güvenilir ve uzun dönemli veri setlerinin mevcut olmasına bağlıdır. Dolayısı ile mevcut durumun bir tespiti niteliğinde olan bu çalışma limancılık sektörümüze yol göstermesi açısından önemli bir işlevi yerine getirmektedir. Gelecekte yapılacak araştırmalara büyük katkı sağlayacak limanlarımızın bugününü ve geleceğini şekillendiren kararlar almasında büyük fayda sağlayacak bu çalışmanın başlatılması Türkiye limancılığı açısından önemli bir adımdır.

Veri toplanan üç aylık süre için sonuçlar karşılaştırıldığında limanlara uğrak yapan gemi sayısındaki azalma açısından en dikkat çekici değişiklik konteyner gemilerinde olmuştur. Mart ayında konteyner gemilerinde azalma olduğunu beyan eden liman oranı %8 iken Nisan ayında söz konusu oran %50, Mayıs ayında ise %47 olarak gerçekleşmiştir.

Ankete katılan limanlar içinde, uğrak yapan gemi sayısındaki azalma oranı olarak en büyük artış sıvı dökme yük limanlarında gerçekleşmiştir. Nisan ayı için anketi cevaplayan sıvı dökme yük limanlarından %19'unda gemi sayısında azalma olduğu beyan edilirken Mayıs ayına gelindiğinde bu oran %43'e çıkmıştır. Nisan ayında limanlarına uğrak yapan genel yük gemilerinde azalma olduğunu beyan eden limanların oranı %30 iken, Mayıs ayına gelindiğinde söz konusu oran %21'e düşmüştür. Kruvaziyer ve Ro-Ro gemilerine hizmet veren limanlar ise Nisan ayındaki yüksek düşüşten sonra mevcut durumlarını korumuşlardır.

COVID-19 tedbirleri kapsamında alınan önlemler ve gemilere getirilen ilave kısıtlar dikkate alındığında Mayıs ayında bir önceki aya oranla tüm kruvaziyer gemilere kısıtlama getirildiğini beyan eden kruvaziyer limanlar %50 oranı ile ilk sırada yer almaktadır. Diğer gemi tipleri için ilave kısıtlama olduğunu beyan eden limanların oranı %41 ile %48 arasından değişmektedir. Gemilere yönelik ilave kısıtlamalardaki artış oranı Nisan ayı için tüm gemi tiplerinde %82'nin üzerindedir.

Limancılık sektörü açısından bir diğer önemli gelişme gemilerin ilave tedbirler nedeniyle bekleme sürelerindeki artışın hız kesmesidir. Nisan ayında anketi cevaplayan limanlar içinde konteyner gemilerine yönelik ilave bekleme süreleri oluştuğunu beyan eden kruvaziyer limanlarının oranı %100 iken bu oran Mayıs ayında %50'ye düşmüştür. Diğer gemi türleri için ise Nisan ayında limanlarında ilave gecikmeler olduğunu beyan eden limanların oranı %52 ile %63 arasında iken, Mayıs ayına gelindiğinde bu oranı %11 (Ro-Ro gemileri için) ile %41 (kuru dökme yük gemileri) arasında değişmektedir.

Ankete katılan limanlar açısından Nisan – Mayıs ayı karşılaştırıldığında hinterlanttaki taşımacılık faaliyetlerinden dolayı operasyonların normal seyrettiğini beyan eden limanların oranı %80 ile %82 arasında değişmektedir. Nisan ayında hinterlant taşımalarında ilave gecikmeler olduğunu beyan eden liman oranı %29 (yurtiçi bağlantılı karayolu) ile %56

(demiryolu taşımaları) arasında değişirken, Mayıs ayında gecikme beyan eden limanların oranı önemli ölçüde düşüş ile %17 (yurtiçi bağlantılı karayolu) ile %20 (yurtdışı bağlantılı karayolu) arasında değişen bir orana düşmüştür.

Limanlardaki depo/antrepo kullanım oranlarındaki artış değerlendirildiğinde Nisan ayında anketi cevaplayan limanların %50'si tıbbi ve medikal ürünlerin depolanmasında artış olduğunu beyan ederken söz konusu oran Mayıs ayına geldiğinde %25 olarak gerçekleşmiştir. Benzer şekilde Nisan ayında paketlenmiş gıda ürünlerinin depolanmasında limanların %25'i artış olduğunu beyan ederken, bu oran Mayıs ayına geldiğinde %17'ye gerilemiştir.

Sıvı dökme yüklere hizmet veren limanların %36'sında ve kuru dökme yüklere hizmet veren limanların %22'sinde liman depolama kapasitesinde artış olduğu limanlar tarafından beyan edilmiştir.

Nisan ve Mayıs ayları karşılaştırıldığında istihdam açısından düşüş oranlarının belirgin şekilde azaldığı görülmektedir. İstihdamda daralma gerçekleştiğini beyan eden limanların oranı Nisan ayında liman türlerine göre %37 ile %58 arasında iken, Mayıs ayında bu oran %7 ila %32'ye gerilemiştir. İstihdamdaki değişiklikler dikkate alındığında Nisan ayında mavi yakalı personelde azalma olduğunu beyan eden liman oranı %37 iken söz konusu oran Mayıs ayına gelindiğinde %14'e gerilemiştir. Taşeron mavi yakalılar açısından Mayıs ayında limanların %43 azalma olduğunu beyan ederken bu oran Mayıs ayında %21'e gerilemiştir. Beyaz yakalı personelde ise Nisan ayında azalma olduğunu ifade eden liman oranı %39'iken Mayıs ayında bu oran %14'e düşmüştür. Oransal olarak en büyük değişim acente personeline olmuştur. Nisan ayında acente personelin istihdamında azalma olduğunu beyan eden limanların oranı %42 iken söz konusu oran Mayıs ayında %7'ye düşmüştür.

Mart, Nisan ve Mayıs aylarının mukayeseli karşılaştırması Tablo 8'de verilmiştir. Tablonun yorumlanmasında dikkat edilmesi gereken en önemli husus anketi cevaplayan limanların bir önceki ayı baz almasıdır. Dolayısı ile her ay oluşan etki bir önceki ayın üzerine eklenerek değerlendirilmelidir.

	Bir önceki ay ile karşılaştırıldığında;	2020			
		Mart	Nisan	Mayıs	
	Limarlara uğrak yapan gemi sayısındaki azalma oranı	Kuru Dökme Yük Gemisi	23%	46%	42%
		Sıvı Dökme Yük Gemisi	33%	19%	43%
		Genel Yük Gemisi	15%	30%	21%
		Konteyner Gemisi	8%	50%	47%
		Ro-Ro Gemisi	43%	78%	11%
		Kruvaziyer Gemisi	80%	80%	25%
	Gemilere yönelik ilave kısıtlamaların artış oranı	Kuru Dökme Yük Gemisi	96%	96%	48%
		Sıvı Dökme Yük Gemisi	73%	88%	43%
		Genel Yük Gemisi	96%	93%	41%
		Konteyner Gemisi	85%	100%	40%
		Ro-Ro Gemisi	71%	82%	44%
		Kruvaziyer Gemisi	67%	100%	50%
	İlave prosedürlerden dolayı gemilerin bekleme sürelerindeki artış oranı	Kuru Dökme Yük Gemisi	62%	61%	41%
		Sıvı Dökme Yük Gemisi	53%	63%	21%
		Genel Yük Gemisi	58%	52%	38%
		Konteyner Gemisi	54%	62%	40%
		Ro-Ro Gemisi	44%	60%	11%
		Kruvaziyer Gemisi	50%	100%	50%
	Hinterlant taşımalarındaki gecikmelerin artış oranı	Demiryolu	57%	56%	18%
		Karayolu (Yurt dışı bağlantılı)	47%	47%	20%
		Karayolu (Yurt içi bağlantılı)	23%	29%	17%
	Limarlardaki depo/antrepoların kapasite kullanımındaki artış oranı	Paketlenmiş Gıda Ürünleri	0%	25%	17%
		Tıbbi/Medikal Ürünler	17%	50%	25%
		Kuru Dökme Yükler	17%	23%	22%
		Sıvı Dökme Yükler	25%	23%	36%
	Limar ve limarla ilişkili kurum / kuruluşların personel istihdamındaki azalma oranı	Mavi yakalı personel (Limar)	19%	37%	14%
		Mavi yakalı personel (Taşeron)	20%	43%	21%
		Beyaz yakalı personel (Ofis)	28%	39%	14%
		Limar Başkanlığı personeli	52%	58%	32%
		Gümrük hizmetleri	47%	48%	14%
		Kamyon şoförü (Lojistik firmalar)	11%	28%	4%
		Acente personeli	21%	42%	7%

Şekil 8. Mart, Nisan ve Mayıs aylarının karşılaştırılması.

Limancılık sektörü ulaştırmanın temel altyapısını oluşturmaktadır ve dış ticaretin en önemli bileşenidir. Niteliği gereği bir fiil sahada bulunmayı gerektiren bir iş koludur. Bir diğer özelliği ise emek yoğun bir sektör olmasıdır. Tüm bu özellikleri nedeniyle COVID-19 salgınının etkilerine açık sektörler içerisinde yer almaktadır. Limancılık sektörü Türk ekonomisini ve dış ticaretini kesintiye uğratmamak için pandemi sürecinde büyük bir özveri ile kesintisiz hizmet vermeye devam etmiş, önümüzdeki süreçte de hizmet vermeye devam edecektir.

Son söz olarak çalışmanın limancılık sektörü için önemini kavrayarak çalışmaya dahil olan, anket doldurarak, fikir ve öneriler geliştirerek, katkı sağlayan tüm limarlara teşekkür ederiz.

Türkiye Limar İşletmecileri Derneği